

Pääkirjoitus

“Kun minä kohtaan ihmisen,
niin reidet aukeavat.”

(Filosofian tohtori Himanen

Jouko Turkan näytelmässä

Rakkaita pettymyksiä rakkaudessa)

Filosofit ovat harvemmin laskeneet joukkoonsa Niccolò Machiavellia; häntä ei ole pidetty tosifilosofina, joka kuuluisi Platonin ideaopissa kiteytyvään ja moderneissa tietoteorioissa tai fenomenologioissa edelleen vaikuttavaan totuudenrakastajien suureen traditioon. Miksi olisikaan luettu, sillä kirjoituksissaan Machiavelli ei edes yritä tavoitella ja määritellä totuuden, hyvyyden tai kauneuden ideaa, vaan leimaa tällaiset Platonin *Valtiosta* tai Senecan ideaalihallitsijaa luonnehtivista mieltemistä mallinsa ammentavat pyrinnot mielikuvitelmiiksi, jotka eivät vastaa ‘asioissa vaikuttavaa totuutta’: “Monet ovat näet kuvitelleet tasavaltoja ja ruhtinaskuntia, jollaisia ei ole koskaan nähty, eikä ole koskaan oikeasti ollut olemassa” (*Ruhtinas*, XV).

Jos Machiavellia ei kiinnosta totuus, niin valheko häntä sitten viehättää? Juuri se, ja myös totuus valheena ja totuutta tavoittelevat viisauden rakastajat viattomina valehtelijoina, illusioiden luojina ja ylläpitäjinä. Machiavellin silmin katsottuna filosofien tai teologien tai ylipäättään oppineiden käsitykset totuudesta, hyväydestä ja kauneudesta eivät ole totta siksi, että ne kertoisivat miten asiat tosiasiallisesti ovat ja menevät, vaan siksi, että ne *kuvitelmina* ja seipiteellisinä *kertomuksina* ovat osa vaikuttavaa todellisuutta, jossa niillä on voimaa siinä määrin kuin ne vakuuttavat ja vaikuttavat *alte et late*. Machiavelli on huono filosofiksi — ja tämän filosofit ovat toki vaistonneet — siksi, että hän ei astu filosofian peliluolaan totuuspelejä pelaamaan, vaan tarkkaa moista pelaamista ja sen vaikutuksia luolan ulkopuolelta. Siinä missä Platon näkee filosofin pyrkivän ulos luolasta, Machiavelli näkeekin pelihimoisen suorastaan addiktiivista liikettä luolan uumeniin. Siinä

missä Platon näkee filosofin johdattavan rahvasta ulos luolasta — tosin huonolla menestyksellä — Machiavelli näkeekin liikkeen kohti luolaa.

Ateenan *demos* sofistiyistävineen juotatti Sokrateelle myrkkymaljan ja painosti Platonin aristokraattiveljineen vetäytymään poliiksen agoralta pitoihin viinimaljan ääreen karkottajiansa vastaisia dialogeja sepittämään. Jos ateenalaiset antoivat epäluottamuslauseen filosofille, niin niin toisin on nykySuomessa, jossa Sokrates on estradin juhlistu sankari ja kansa vain hälyinen taustaaäni, kuten Veikko Sinisalon loppuunmyydyssä näytelmässä; tai jossa filosofian tohtori Pekka Himanen hurmaa kansaa Aamulehden päätoimittajasta vääpeliin ja narkkarihuoraan, kuten Jouko Turkan näytelmässä. NykySuomessa Platon ei varmastiakaan kärsisi myönteisen huomion puutteesta, eikä Sokrateen tarvitsisi kulkea avojaloin. Varmastikin heidän totuus-, hyvyys- ja kauneuspelinsä olisivat myyntihittejä ja television katsotuimpia ohjelmia siinä missä jonkun norjalaisfilosofin romaanit yltyvät ennätyspainoksiin. Varmasti he löytäisivät lukuisia media-, poliitikko- ja bisnesystäviä, jotka avokätisesti ja -syyllisesti tukisivat totuudenjulistajiaan.

Machiavelliäkin tämä machiavelliläiseksi väitetty aika olisi varmasti kiinnostanut ja myös huolestuttanut, onhan totuuden julistajilla ja viisauden rakastajilla siinä vielä monin verroin suurempi rooli kuin Savonarolalla Firenzen duomossa 1400-luvun lopulla. Nykyajan *Ruhtinaassa* mielipuolisen munkin paikalla vain olisi miellyttävä filosofikuningas eri hahmoissaan: filosofina, tutkijana, asiantuntijana, erikoisasiantuntijana, professorina, konsulttina, mainosmiehenä, telakanjohtajana, tiedottajana, kansliapäällikkönä, ministerinä — kenenä tahansa, joka mediassa kertoo totuudet ja tuntee asiat. Mutta nykyajan *Ruhtinas* ei olisi aikamme hitti, sillä sen totuudet totuudenjulistajista eivät rauhoita, tuo varmuutta, tunnu

mukavilta; sen totuudet totuuspelien säännöistä aiheuttaisivat vain hämminkiä, veisivät mielenrauhan ja loukkaisivat viisauden rakastajia ja heidän rakastajiaan väitteillä siitä, että filosofien puheet totuudesta, hyväydestä ja kauneudesta ovatkin suurta huijausta, jolla demosta johdetaan yhä syvemmälle luolaan eikä sieltä pois, toisin kuin hittifilosofit luulottelevat.

Machiavelliläinen aika ei ole “machiavelliläinen” siksi, että kaikenkarvaiset poliitikot, sofistit, reetorit, mainosmiehet, telakanjohtajat tai muut valehtelijat olisivat syrjäyttäneet filosofit, vaan päinvastoin siksi, että filosofit ovat lopultakin — 2500 vuotta Sokrateen tragedian jälkeen — anastaneet näiden valehtelijoiden tärkeän roolin ja hahmon itselleen, vaihtaneet pahasuiset sofistit ja levottomuutta aiheuttaneet machiavellit sekä voittaneet skepsiksestä kärsineen demoksen puolelle. Totuus on vihdoin ottanut hallitsijan paikan, osoittanut olevansa vihavelijäänsä Demosta ja Skepsistä suurempi mahti. Tietenkin tähän juoneen kuuluu se, että korkeasta asemastaan nauttivat ja kiinni pitävät filosofit väittävät, että sofistit ja machiavellit ovat machiavellistisiä valehtelijoita. Filosofit sanovat paljastavansa Totuuden, vaatimattomimmillaankin sitä ainakin rakastavansa; ilman muuta, sillä miten voisi olla totuutta, jos ei olisi myös valhetta ja valehtelijoita.

Mutta ehkä filosofien voitto ei ole vielä aivan lopullinen; ehkä Sokrateen kuoleman ikävä muisto ei ole vielä täysin kuollut, ehkä jossakin filosofin tajunnan takamailla yhä itää pelon siemen, että sittenkin kävisi ilmi, ettei filosofikuninkaalla olekaan vaatteita, että totuuden kaavun kimmallus vain peitti alastoman totuuden totuuden valheellisuudesta ja valheen syntyisistä. Ehkä jossakin sittenkin odottaa hetkeään prinssi joukkoineen, tulee ja kääntää totuuden valon heittimet valaistusmestariin ja ohjaa ja koko *Teatteri Totuus* paljastuu suureksi illusioniksi.

Mikko Lahtinen